

HOGYAN TOVÁBB
(SARKAD-ÚJTELEK, 2021. MÁJUS 13. – MENNYBEMENETEL ÜNNEPE)

Az istentisztelet meghallgatható a <https://sarkadujtelek.reformatus.hu/index.php/istentiszteletek/igehirdetesek> és a <https://www.facebook.com/refsarkadujtelek> oldalon, vagy a Youtube-on, a Sarkad-Újteleki Református Egyházközség csatornáján.

Lekció: Lk 24,36-49. v.
Textus: Lk 24,50-52 v.
Énekek: 359/1; 358/2-3; 151; 360/6; 251/7-8;

OLVASMÁNY: Lukács írása szerinti szent evangélium 24. részének 36-49. verse:
„Miközben ezekről beszélgettek, maga Jézus állt meg közöttük, és így köszöntötte őket: „Békesség nektek!” Azok megrettentek, és félelmükben azt hitték, hogy valami szellemet látnak. Ő azonban így szólt hozzájuk: „Miért rémültetek meg, és miért támad kétség a szívetekben? Nézzétek meg a kezemet és a lábamat, hogy valóban én vagyok. Tapintsatok meg, és lássatok. Mert a szellemnek nincs húsa és csontja, de amint látjátok, nekem van.” És ezeket mondva, megmutatta nekik a kezét és a lábát. Mikor pedig még mindig nem mertek hinni örömükben, és csak csodálkoztak, megkérdezte tőlük: „Van-e itt valami ennivalótok?” Erre adtak neki egy darab sült halat. Elvette és szemük láttára megette. Majd így szólt hozzájuk: „Ezt mondtam nektek, amikor még veletek voltam: be kell teljesednie mindannak, ami meg van írva rólam a Mózes törvényében, a próféták könyvében és a zsoltaérokban.” Akkor megnyitotta értelmüket, hogy értsék az Írásokat, és így szólt nekik: „Így van megírva: a Krisztusnak szenvednie kell, de a harmadik napon fel kell támadnia a halottak közül, és hirdetni kell az ő nevében a megtérést és a bűnbocsánatot minden nép között, Jeruzsálemtől kezdve. Ti vagytok erre a tanúk. És íme, én elküldöm nektek, akik Atyám ígért, ti pedig maradjatok a városban, amíg fel nem ruháztattok mennyei erővel.”

Igehirdetés előtti imádság:

Úr Jézus Krisztus, dicsőség királya, örökkévaló Isten, aki az Atya jobbján ülsz, aki egy vagy az Atyával, hálát adunk Tenéked, hogy ezen a napon is ünnepi rendben szolgálhatunk Neked! Hálát adunk Neked, hogy Téged dicsőíthetünk, aki tökéletesen emberré lettél, és mégis tökéletes Isten vagy. Köszönjük, hogy a Te nevedben, a Te kegyelmed, hatalmad által hirdethetjük a bűnbocsánatot és a megtérést a szeretteinknek, a barátainknak, az ismerőseinknek, az idegeneknek, az ellenségeinknek is. Kérünk, tégy alkalmassá minket a Neked való szolgálatban, az istentisztelet közösségében, hogy lehessünk olyanok, akik Téged imádnak, előtted hódolnak, és mindenki előtt Téged dicsőítenek! Ámen

IGEHIRDETÉS ALAPIGÉJE:

Lukács írása szerinti szent evangélium 24. részének 50-52. verse:

„Ezután kivitte őket Betániáig, felemelte a kezét, és megáldotta őket. És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük, és felvitetett a mennybe. Ekkor leborulva imádták őt, majd nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe; mindig a templomban voltak, és áldották Istent.”

Szeretett Testvéreim!

A magyarországi gyakorlatban évtizedek óta munkanap Jézus Krisztus mennybemenetelének ünnepe, ellentétben a nyugat-európai országok többségével. Magyarországon két út között kellett választania a keresztyén felekezeteknek, miután hét évtizeddel ezelőtt megszüntették áldozócsütörtök ünnepnapját. Ragaszkodunk-e ahhoz, hogy nekünk, keresztyéneknek ünnepnap a mennybemenetel ünnepe, áldozócsütörtök, és megtartjuk mindenképpen ezt az ünnepet, vagy pedig a következő vasárnap emlékezünk meg az ünnepről.

Sok helyen úgy döntöttek, hogy nem a naphoz, hanem az ünnep megtartásához ragaszkodnak, és a következő vasárnap emlékeznek meg róla. A mi gyülekezetünkben az maradt meg, sok más gyülekezettel együtt, hogy a mennybemenetel ünnepnapján tartunk ünnepi istentiszteletet, felvállalva azt is, hogy nem sokan vagyunk. Van-e ennek értelme így? Szeretnék visszautalni az elmúlt két vasárnapi igehirdetésre: Mi nem csak azért jövünk az istentiszteletre, hogy épüljünk, hanem elsősorban azért, hogy Istennek szolgáljunk. Azért van az istentisztelet ideje, azért van a templom, hogy szolgáljunk a Szentháromság Istennek.

Az, hogy áldozócsütörtök napján, vagy a következő vasárnap van az az istentisztelet, amelyen Jézus Krisztus mennybemenetelét ünnepeljük, a lényegét tekintve egyik sem jobb vagy rosszabb döntés a másiknál. Az első keresztyén évszázadokban Jézus Krisztus mennybemenetelét pünkösddel, a Szentlélek kitöltésével együtt ünnepelték. A háromszázas évek közepe tájékán kezdték az Apostolok Cselekedeteiről írt könyv alapján húsvét utáni 40. napon ünnepelni a mennybemenetel ünnepét. Tehát nem vétkeznek azok sem, akik nem áldozócsütörtökön ünneplik Krisztus mennybemenetelét, ha megünneplik a mennybemenetel ünnepét.

Ma, az első órában a hatodikos hittanosokkal voltunk hittanórát. A tankönyvükben elővettük az egyházi év ünnepeinek a beosztását, s nincs benne feltüntetve az egyházi év ünnepei között a mennybemenetel ünnepe. Nyílván olyanok szerkesztették a táblázatot, akiknek ez a nap munkanap, s nekik fel sem tűnt, hogy kimaradt az ábrából Jézus Krisztus mennybemenetele.

De mi az ünnepnek az igazi lényege? Az, hogy ott legyen a gondolkodásunkban, ott legyen az életünkben, a hitünkben, a tanításunkban mindaz, amit a mi Urunk, Jézus Krisztus mennybemenetele üzen.

János evangéliuma első fejezetében olvassuk, hogy az Ige testté lett. Isten emberré lett. Tökéletesen emberként jött közénk a tökéletes Isten. Nem látszattestben, nemcsak úgy tűnt, mintha ember lett volna. Az Isten Fia tökéletesen ember lett. Jézus Krisztus az életében, a munkájában, a tanításában, a kereszthalálában és a feltámadásában arról tett tanúságot, hogy személyében egyszerre van jelen az emberi természet és az isteni természet. A két természet, az emberi és az isteni természet elválaszthatatlanul és összekeverhetetlenül van jelen Krisztusban.

Minden példa sántít, amikor az istenit próbáljuk megmagyarázni. De elmondok egy példát, ami valamennyire talán megvilágítja ezt. Egy tanár mondta el, hogy bár tiltakozott ellene, de végül csak úgy tudták beosztani az óráit, hogy abban az osztályban is tanítania kellett, ahol az egyik lány tanult. S neki meg kellett tanulnia, és a lányának is el kellett fogadnia, hogy ő ott egyszerre apa és egyszerre tanár. Mint apa számára az osztályban a lány az egyetlen, akivel vérségi kapcsolatban van. Ez egészen más, mint a többi diákkal való kapcsolat. De mint tanár számára a lány csak egy a többi diák között, akivel nem kivételezhetett, akitől mindent ugyanúgy követelnie kellett, mint a többitől. Egyszerre apa és egyszerre tanár. De a magánéletében nem akart tanárként viselkedni és az osztályban nem akart apaként viselkedni. A lányához való két viszonya egyszerre volt jelen, de nem keverhette össze a kettőt.

Jézus Krisztus egyszerre volt tökéletesen ember és egyszerre tökéletesen Isten, aki egy az Atyával. Mind a kettő ő, de a kettő nem keveredett össze. Öröktől fogva Isten Fia, aki egy az Atyával. Isteni természete szerint mindenütt jelen van, de ugyanakkor emberré lett, emberként közénk jött.

Éppen ezért, ahogyan emberként közénk jött, ugyanúgy emberi természete szerint el is kellett távoznia. A földi életünknek van kezdete és vége. Emberi természetünkhöz hozzátartozik, hogy keretek között élünk. A tér számunkra nem végtelen. Az idő nem korlátlan. Nem maradunk örökké egy helyen és az időnk is lejár.

Jézus Krisztus is eljött emberi testben a Földre, és el is távozott emberi természete szerint a Földről. De őt, az Isten Fiát, a halál nem tudta fogságában tartani. Emberi természete fölött egy időre győzött a halál. De mint Isten Fiát, nem tarthatta a halál fogságban. Emberi természete szerint mégis el kellett távoznia közülünk, hiszen Ő, mint örök Isten, az örök mennyei dicsőséghez tartozik, és oda kellett visszatérnie, immár a mi emberi testünkben.

Kiment a tanítványaival Betániáig, felemelte kezét, és megáldotta őket. Eltávolodott tőlük. Ahogy előbb vagy utóbb mindenki eltávolodik a földön élőtől. A bűntől megrontott világnak ez az egyik törvényszerűsége: az eltávolodás. Akik nem találkoznak sokáig, eltávolodhatnak egymástól. Akik nem beszélgetnek egymással, nem cserélik ki a gondolataikat, eltávolodhatnak egymástól. Akik megharagszanak egymásra, eltávolodnak egymástól. Akik külön utakra térnek, és már nem járnak egy úton, eltávolodnak egymástól. Ez az eltávolodás annyira emberi, annyira része az életünknek. Sajnos.

Miért kellett Jézusnak is megmutatni az eltávolodást? – A tanítványok is ezt látják, hogy Jézus eltávolodott tőlük. A feltámadása után, negyven napig a megdicsőült testben hol megjelent közöttük, hol elment közülük. Nem volt előtte akadály az ajtó, nem volt akadály a távolság, mindig újra megjelent közöttük. Egyszer akkor is megjelent előttük, amikor több mint 500-an voltak együtt (1Kor 15,6). De ekkor még várhatták, hogy újra és újra megjelenik közöttük. Most azonban egyértelműen eltávolodott. Az, ahogy felemeltetett, ahogy felvitetett a mennybe, egyértelműen azt jelentette, hogy eltávolodott, elment és most már nem jön így vissza. Nem várhatják, hogy majd újra megjelenik.

Nagyon fájdalmas az eltávolodás. Mert a kérdés ilyenkor mindig az:

Mi jön ezután? Mi lesz velünk ezután? Vagy: mi lesz azokkal, akik itt maradnak?

Az Úr Jézus Krisztus eltávolodása után azonban a tanítványok örömről olvasunk, és arról, hogy áldották az Istent. Honnan az öröm a bánat helyett? Honnan az Isten dicsőítése, az Isten számon kérése helyett? Onnan, hogy ígéretet kaptak: Jézus visszajön. Ígéretet kaptak, hogy bár Jézus testben eltávolodott, de velük marad. Ígéretet kaptak, hogy az Isten Fia nem hagyja el őket.

S az az ígéret, amit nekünk Jézus Krisztus adott, a földi életünk eltávolodásai között is vigasztal. Mert lesz majd – ha máshol nem, a mennyben – viszontlátás. S ennek az öröme a legnagyobb félelmeink, bánataink között is ott lehet bennünk. Ott kell lennie bennünk. Honnan az öröm a bánat helyett a tanítványok életében? Pedig eltávolodott Jézus tőlük! Honnan ered Isten dicsőítése, Isten számonkérése helyett?

Amikor az eltávolodást kell megélnünk, elveszíteni barátot, ismerőst, vagy a gyász fájdalmát éljük, vagy emberek fordulnak szembe velünk, akikkel korábban együtt haladtunk, az meg tudja törni az Istennel való lelki békénket.

A tanítványokban mégis maradt az öröm, az áldás, a magasztalás. Nem vádolták az Istent. Onnan származik ez az öröm, hogy az Úr Jézus Krisztus megmondta, mi jön ezután. Már földi életében, és a mennybemenetele előtt megmondta: Jobb nektek, hogy én elmegyek, mert akkor eljön hozzátok a Pártfogó, a Szentlélek.

Másrészt úgy látták őt távozni, elmenni, hogy közben áldotta őket. Szeretném mindannyiönk lelkére kötni, hogy ezt újra és újra végig kell gondolnunk! Jézus Krisztus a földi élet eltávolodásai közben is adja nekünk az ígéreteit. S vannak veszteségek, és vannak szenvedések, van bánat, de nem ígéret nélkül! Nem reménység nélkül, hanem úgy, hogy Jézus Krisztus megígérte: veletek vagyok minden napon a világ végezetéig!

És látták, ahogy Jézus eltávolodott tőlük, de áldó kezekkel. Áldotta őket. Nem a veszteségeiket kellett csupán meglátniuk. Nem azt kellett látniuk, hogy hanem azt, hogy Jézus, aki egy az Atyával, áldását adja rájuk. Áldásait osztja nekik.

Nem sokat törődünk manapság az áldással. Túlságosan is azokra gondolunk, hogy mi az, amit magunknak tudunk megszerezni, mi az, amit a magunk erejéből elérünk, amire büszkék lehetünk. Ha pedig van valami, amit magunknak nem tudjuk megszerezni, akkor úgy érezzük, hogy semmit sem ér a munkánk, semmit sem ér az életünk. Túlságosan is azzal azonosítjuk magunkat, amit mi a magunk erejéből elérünk. A tanítványok, a korabeli zsidóság tagjai sokkal jobban értették, mint ahogy mi ma értjük, hogy valójában Isten áldása gazdagít meg. *„Akit az ÚR szeret, annak álmában is ad eleget...”* (Zsolt 127,2) Az Isten áldása az, amire igazán szükségünk van. Hogy ez miben mutatkozik meg? Van, amikor földi boldogságban. Van, amikor abban, hogy hasznos az életünk, áldás az életünk mások számára. Akár anélkül, hogy közvetlenül mi észrevennénk. Az Isten kegyelme, az Isten áldásai azok, amikre valójában szükségünk van. De ezeket elfelejtettük már. Nem sokat kérjük. Nem adunk hálát az Isten áldásaiért.

A tanítványok azt látják, hogy az Úr Jézus Krisztus áldásra emelt kézzel távozik el tőlük. Távozik, és mégis itt hagyja az áldásait. Eltávolodik, és mégis velük marad a szeretete, kegyelme, ereje, áldása. Ezt igazán majd pünkösdkor és pünkösöd után értették meg, amikor kiáradt a Szentlélek, hogy mennyi áldást kaptak ők Istentől.

től, Jézus Krisztustól. De már ott, a mennybemenetel alkalmával öröm töltötte el őket, mert Jézus eltávolodott ugyan, de velük maradt áldásaival. Mert Jézus Krisztus valóban nem hagyta őket árván, nem hagyta el őket, ahogy minket sem hagy el.

Milyen sok dologért imádkozunk, milyen sok dolgot kérünk Istentől, de milyen ritkán kérjük az áldásait! Milyen ritkán imádkozunk azokért az áldásokért, amit kizárólag csak ő adhat meg nekünk! Imádkozunk, hogy „Uram, adj erőt, ahhoz, amit éppen végzek”. Vagy: „Hadd érjem el a céljaimat”! Közben pedig elfelejtjük azokért az áldásokért könyörögni, amiket önmagunktól képtelenek vagyunk megtenni. Amihez Ő kell. Egyedül Ő adhatja meg. Olyanokat kérünk, amihez kell a mi erőnk, a mi tudásunk, a mi hitünk, hogy valahogy elmondhassuk: én is tettem, én is kellettem hozzá. S közben elfelejtjük kérni az áldást, ami nélkül valójában semmit sem tehetünk, ami nélkül semmire sem juthatunk. Milyen gazdag is lehetne az Egyház élete Jézus Krisztus áldásaival! Csak elfelejtjük kérni! Lehet kérni, lehet kívánni az áldásokat, amikkel Jézus Krisztus neve dicsőített meg. Amivel Isten lesz nagy közöttünk. Nem mi leszünk nagyok, hanem Isten lesz nagy közöttünk.

A tanítványok tehát ezt látták utoljára: Áldó kezekkel eltávozó Jézust. Emberi testében, már a megdicsőült testben is jelen van isteni természete. Addig nem látták ezt. Nem értették ezt. Hiszen Jézus megüresítette magát isteni dicsőségétől. De most már egyértelmű, hogy amit szól, az meglesz. Amit kijelent, az megtörténik. Amit tesz, annak ereje van. Az ő felemelt kezei azt jelentik: megáldottalak titeket és áldottak is lesztek! Ezért kérhetjük bátran: Urunk, Krisztusunk! Add nekünk áldásaidat, hogy áldássá lehessünk!

A tanítványok pedig leborultak előtte, és imádták őt. Mostanában gyakran találkozhatunk olyan írásokkal, filmekkel, tanításokkal, riportokkal, amelyek azt hangsúlyozzák, azt sugallják, hogy Jézusban meg kell látni az embert! És az ember Jézusról kell mintát venni az életünkben. Hogy ezt milyen módon teszik, és mit akarnak elérni vele, most nem részletezem. Nekünk az Ige azt mondja: Jézust, az Isten Fiát az elválaszthatatlan és összekeverhetetlen emberi és az isteni természetével együtt kell imádnunk. Az ember Jézus az isteni természetével elválaszthatatlanul és összekeverhetetlenül eltávozott, felvitetett a mennybe. Jézus emberi természete is ott van a mennyben. És mi nem feledkezhetünk meg arról sohasem, hogy emberként jött a földre, de nem feledkezhetünk meg arról sem soha, hogy ott ül a mindenható Atya Isten jobbján. Nem feledkezhetünk el arról, hogy hogyan járt, élt, tanított a földön, de arról sem, hogy ő Örök Isten, akit imádnunk kell.

A tanítványok leborultak előtte, mint Isten Fia előtt, és imádták Őt.

Sőt azt is hozzá kell tennem, hogy egyedül az Urat imádták. Nem imádtak más tanításokat, nem imádtak más eszméket, nem imádtak más embereket és emberi szokásokat. Mindenben Jézus Krisztushoz igazodtak. Egyedül az Úr Jézus Krisztust imádták. Amikor ma olyan erőtlenekek vagyunk az egyházban, mindig meg kell kérdezni, hogy nem azért van-e ez, mert valami mást is imádni akarunk.

Ha nem láthatjuk is Őt testi szemünkkel, de akkor is tudjuk, hogy Ő uralkodik mennyen és földön. Övé a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ezért imádjuk Őt. Ezért egyedül Őt imádjuk. Ez az imádat pedig azt jelenti, hogy mindig Ő a vezetőnk! Mindig Ő az életünk alapja. Mindig Tőle várjuk, hogy mi lesz holnap, hogy

mit hoz a holnap. Neki van joga megmondani, és neki van joga megmondani, hogy mi lesz ezután!

Ezzel az imádattal fogadták el a tanítványok azt is, amikor azt mondta nekik az Úr: térjenek vissza Jeruzsálembe. Pedig Jeruzsálem nagyon sok bánatot, fájdalmas emléket jelentett nekik. Ott látták Urukot megkorbácsolva, töviskoronával a fején. Ott látták Őt megfeszítve, sírba téve. Ott kellett félniük az őket üldözőktől. Ott kellett emlékezni arra, hogy megtagadtuk, elhagytuk az Urunkat. Péter különösen is sokat fogadkozott. És háromszor tagadta meg. Sok fájdalom, szégyen, félelem. Oda menjenek vissza? Igen, oda, ahol a sok fájdalom, szégyen, félelem mellett először találkoztak a Feltámadottal. Oda, ahol az ÚR temploma van, amely emlékezteti őket arra, hogy választott nemzet ők, akiket Isten arra választott ki, hogy rajtuk keresztül áldást kapjon a föld minden nemzete.

S bár nem tudták pontosan, hogy mi fog ott történni, de mivel imádták az Urat, visszamentek Jeruzsálembe, várva, hogy beteljesedjen rajtuk Krisztus ígérete, és eljőjön hozzájuk, akit az Atya ígért, akit a Fiú küldött: a Szentlélek Isten.

Bár Jézus eltávozott tőlük, de ők megértették, hogy Isten nem hagyta el őket. Ezért szüntelen ott voltak a templomban és áldották az Istent.

Éppen az a mennybemenetel áldott üzenete: Az, hogy Jézus eltávozott, visszatért a mennybe, nem jelenti azt, hogy elhagyott minket. Nem hagyott el minket, és nem is fog sohasem elhagyni. Akkor sem, amikor nekünk távozni kell. Akkor sem, amikor a szeretteink távoznak és távolodnak el tőlünk. Jézus Krisztus, az örök Isten nem hagy el. Mert a mennyből elküldte a Szentlelket, hogy Lelke által mindig velünk legyen. És majd vissza fog jönni. Úgy, hogy minden szem meglátja őt. Ezért áldjuk őt minden nap. Ezért tartjuk meg az ünnepet munkanapon is. Mert az a jó, ha áldjuk őt minden nap. Legyen övé a dicsőség most és mindörökké!

Minden egyes istentisztelet, minden egyes ünnep felteszi nekünk a kérdést: Hogyan tovább, ezek után? A mennybemenetel ünnepe különösen is felteszi a kérdést, hiszen eltávozásról van szó:

De úgy van szó az eltávozásról, hogy közben tudjuk: egyetlen pillanatra sem szűnik meg a kapcsolatunk az Úr Jézus Krisztussal. Bár, ha rajtunk múlna, megszűnhetne ez a kapcsolat. De nem rajtunk múlik. Ő nem hagy el. Ezért engedjük, hogy szeretetének, békéjének öröme átjárjon minket, és áldjuk Őt minden nap! Kérjük, áldásait, kérjük Szentlelkét, hogy örömünk lehessen benne! De akármit is engedjen meg az életünkben, áldjuk őt minden nap! Ámen

Imádkozzunk!

Köszönjük, Úr Jézus Krisztus, hogy a mennyben, az Atya jobbán szüntelenül esedezel értünk! Köszönjük, hogy áldani akarsz, és van hatalmad megáldani. Köszönjük, hogy eltávoztál, vissza a mennybe, de Lelked által, isteni természeted szerint most is velünk vagy. Szeretnénk Neked szolgálni minden nap! És segíts meg Szentlelkeddel, áldásaiddal, hogy már a földi életünk is olyan lehessen, mintha a mennyországban szolgálnánk Neked!

Nem azt kérjük, hogy ments meg minden rossztól, bajtól. Azt kérjük, hogy miközben ugyanolyan emberek vagyunk, mint mindenki más, mégis teljes szívvel Neked tudjunk szolgálni. Nálad béküljön meg a lelkünk. Tőled kapjunk reménységet! És azt kérjük, hogy áldd meg az életünket!

Szeretnénk megmondani, hogy mivel áldj meg. De valójában Te tudod, hogy számunkra mi az áldás, hogy hogyan leszünk áldássá. Kérünk ezért egyszerűen csak: add nekünk a Te áldásaidat!

Imádkozunk, Urunk, a betegekért! Azokért a családokért, akik most is rettegetve várják a híreket. Adj alázatot, hogy amíg imádkoznak, könyörögnek, a Te kezébe tegyék le betegek sorsát.

Imádkozunk a kismamákért, a hamarosan szülésre készülőkért. Az újszülötteiket dédelgetőkért. Imádkozunk szeretteinkért!

Könyörgünk, Urunk, mindazokért, akik ma is másokért élnek, talán már végletekig kimerülten, orvosok, ápolók, mentősök.

Könyörgünk az ország vezetőiért, hogy bölcs, istenfélő döntéseket hozhassanak. És azért könyörgünk, Urunk, hogy bármi is volt eddig, legyenek a vezetőink istenfélők, Neked engedelmesek, Tőled megáldottak, és vezethessék népünket Te feléd.

Urunk, áldj meg bennünket, hogy a Rólad való tanúskodásunkban a Te erőd, a Te szentséged, a Te igazságod legyen jelen!

Könyörgünk, Urunk, áldd meg népünket, és ezt az egész világot! Hozz ébredést, az evangélium terjedését, hogy sokak élete meggyógyulhasson!

Ámen

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is; mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek; és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól; mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.